

Utbildningsinspektion i Stiernhööksgymnasiet¹ gymnasieskola, vuxenutbildning, särsvux och sfi

UTBILDNINGINSPEKTIONENS SYFTE

Skolverkets utbildningsinspektion skall bidra till kvalitetsförbättring genom att bedöma hur verksamheterna arbetar i riktning mot de nationella målen för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, barn- och ungdomsutbildning och vuxenutbildning. En väsentlig del i inspektionen är att granska kvalitetsarbetet och förmågan att utveckla den egna verksamheten.

Inspektionens inriktning

Inspektionsutredningen har inriktats mot sju områden. De är särskilt väsentliga för att säkra att alla barn, elever och vuxenstuderande får den omsorg och utbildning som de har rätt till enligt nationella bestämmelser. De sju områdena, som granskats utifrån flera olika aspekter och frågeställningar, är:

Resultaten:

1. Normer och värden
2. Kunskaper

Verksamheten:

3. Arbetsmiljö och delaktighet
4. Pedagogisk verksamhet och undervisning
5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Förutsättningarna:

6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning
7. Resurser

I denna rapport behandlas i första hand förhållanden som avviker positivt eller negativt från vad som förväntas i fråga om utbildningskvaliteten enligt de nationella bestämmelserna. Några aspekter behandlas dock i alla aktuella verksamheter, nämligen kvalitetsarbetet, rektorsfunktionen, personalens kompetens, läromedel och utrustning, likvärdiga möjligheter vid funktionsnedsättning, stödinsatser, arbetet med övergripande hälsomål i läroplanerna, bedömning av lärandet och betygssättningen. En helhetsbedömning och motiveringar till bedömningarna görs inom varje granskningsområde.

Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån läroplaner och författningar i övrigt. Inspektörernas sakkunskap och erfarenheter av jämförbara verksamheter är också betydelsefulla. Analyserna av den insamlade informationen syftar till att klargöra om de lokala lösningarna och systemen fungerar väl. Rapporten avslutas med en sammanfattande bedömning som utgör underlag för Skolverkets beslut angående förbättrings- och kritikområden.

¹ Fr.o.m. 2005-01-01 kallat Rättviks gymnasium

Beskrivning av skolan/rektorsområdet

Stiernhööksgymnasiet	Antal studerande
Gymnasieskola: Stiernhööksgymnasiet	303
Gymnasieskola: Naturbruksgymnasiet	262
Kommunal vuxenutbildning, komvux	170
Särvux	29
Svenskundervisning för invandrare, sfi	9

Utbildningen vid Stiernhööksgymnasiet omfattar såväl ungdomsgymnasium som vuxenutbildning. I ungdomsgymnasiet finns sju nationella program: byggprogrammet (BP), elprogrammet (EL), estetiska programmet (ES), naturvetenskapsprogrammet (NV), omvårdnadsprogrammet (OP), samhällsvetenskapsprogrammet (SP), teknikprogrammet (TE) samt individuella programmet (IV). Vuxenutbildningen omfattar grundläggande och gymnasial vuxenutbildning, svenska för invandrare samt en påbyggnadsutbildning i timmerhustillverkning.

Stiernhööksgymnasiet har även sedan tidigare en nära samverkan med Naturbruksgymnasiet där Landstinget fram till den 31 december 2004 är huvudman. Därefter övergår huvudmannaskapet till Rättviks kommun. Naturbruksgymnasiet erbjuder olika inriktningar som hästhållning, jordbruk, djurvård och trädgård samt naturbruksprogrammet (NP) med inriktning mot naturvetenskap.

Skolans personal arbetar i programarbetslag. Såväl ungdomsgymnasiets som vuxenutbildningens och Naturbruksgymnasiets aktiviteter är förlagda till Stiernhööksgymnasiets lokaler i utkanten av centrala Rättvik. Särvux finns i äldre lokaler centralt i Rättvik.

Genomförandet av inspektionen i Stiernhööksgymnasiet

Skolverket sände den 3 maj 2004 skriftlig information till kommunen om att verksamheten skulle inspekteras och om inspektionens syfte och genomförande. Inspektörsteamet med ansvar för inspektionen i Stiernhööksgymnasiet har bestått av undervisningsråden Andreas Bergh och Tor Andersson. Vid besöket på Naturbruksgymnasiet medverkade även undervisningsrådet Monika Gillenius. Besök i Stiernhööksgymnasiet genomfördes den 12 till 14 oktober samt den 16 och 17 november, 2004. Besök i Naturbruksgymnasiet genomfördes den 21 oktober 2004.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna. Skolverket följer därefter upp eventuella krav på åtgärder som riktas till huvudmannen och vilka effekter i övrigt som utbildningsinspektionen leder till. Tidpunkter för uppföljningen framgår av Skolverkets beslut.

Underlag

Underlaget till denna rapport består av dels dokument från kommunen och Stiernhööksgymnasiet, dels den information som samlats in vid observationer,

intervjuer och samtal under besöket. Rapporten grundar sig också på annan information om kommunen och skolan som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller finns publicerat på annat sätt.

I Stiernhööksgymnasiet genomfördes formella intervjuer med skolledning, lärare, studie- och yrkesvägledare, elever samt föräldrar. Lektioner i såväl ungdomsgymnasiet som vuxenutbildningen besöktes. På Naturbruksgymnasiet gjordes samma intervjuer med undantag av att några slumpvis utvalda föräldrar kontaktades per telefon.

Utifrån den genomförda inspektionen utgör följande beskrivning en bedömning av såväl ungdomsgymnasiet inklusive Naturbruksgymnasiet som vuxenutbildningen. När inte annat anges gäller det som beskrivs alla tre verksamheterna och det beskrivna benämns då Stiernhööksgymnasiet. I de fall det beskrivna är specifikt för endast en av dessa anges detta särskilt.

Bedömning

1. Normer och värden

Enligt skollagen skall verksamheten inom det offentliga skolväsendet för vuxna utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Utbildningen för barn och ungdom skall främja deras utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. I läroplanen för de frivilliga skolformerna framhålls att eleverna skall utveckla förståelse och respekt för alla människors lika värde. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och lust att lära. Eleverna i vuxenutbildningen skall ta ett allt större ansvar för det egna arbetet och för miljön.

Inom detta granskningsområde behandlas resultaten av arbetet för att främja vårt samhälles demokratiska värderingar och för att utveckla normer och värden enligt läroplanernas mål.

Samtliga intervjuade som inspektörerna har mött lyfter fram att det på Stiernhööksgymnasiet erbjuds en trevlig miljö där kränkningar mellan olika individer inte förekommer. Den för alla gemensamma cafeteria menar många symboliserar den trevliga stämning och positiva attityd som finns i skolan.

De intervjuade gymnasieeleverna anser att de får ta mer ansvar på Stiernhööksgymnasiet än vad de fick göra i grundskolan. De tycker även att lärarna har en positiv förväntan och tilltro till att eleverna faktiskt vill och kan ta ansvar. Detta uppskattas av eleverna. Goda relationer mellan elever och lärare/instruktörer poängteras även av elever på Naturbruksgymnasiet.

En av den intervjuade lärargrupperna betonar att det är viktigt att ge utrymme för elevernas ansvarstagande eftersom detta i nästa led hänger ihop med motivationen. Någon talar också om att ett kollegialt förhållningssätt har ersatt den "gamla lärarrollen" och att det är angeläget att ge eleverna förutsättningar att utveckla en demokratisk kompetens. Inom exempelvis omvårdnadsprogrammet måste detta utvecklas till en naturlig del av yrkeskompetensen varför man under utbildningen försöker man bygga upp en ödmjukhet inför andra perspektiv. Lärarna menar att gruppens trygghet och den egna upplevelsen av att vara vär-

defull och att bli tagen på allvar är en förutsättning för att demokratiseringsprojektet skall lyckas. Strävan är också att så mycket som möjligt använda det egna kulturarvet som referens för att föra in och jämföra med andra. Samtidigt som dessa goda ambitioner finns menar dock lärarna att det finns en naturlig begränsning då människor med olika bakgrund inte alltid finns att tillgå i Rättvik.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att det finns en stor medvetenhet om vikten av att arbeta med frågor som har koppling till demokrati och värdegrund. Det resultat som inspektörerna kunnat ta del av visar att Stiernhööksgymnasiet håller hög kvalitet i detta avseende.

2. Kunskaper

Utbildningen skall ge kunskaper i vid mening, såväl fakta och förståelse som färdigheter och förmåga att exempelvis utvärdera sitt eget lärande och att arbeta självständigt. Skolan skall sträva efter att de studerande tillägnar sig goda kunskaper inom utbildningens ämnesområden och kurser men även utvecklar en tillit till sin egen förmåga. Kunskapsmålen anges närmare i den nationella läroplanen och i kursplanerna.

Inom detta område granskas resultaten av det pedagogiska arbetet.

Inspektionen visar att betygsresultaten från år 2003 sammantaget står sig väl i jämförelse med det totala resultatet i riket och med avseende på de flesta nationella program. Statistiken visar exempelvis att 100 procent av ungdomsgymnasiets elever minst nådde betyget G i kärnämneskurser, två karaktärsämneskurser samt projektarbete på NV och SP. För BP, ES, OP och TE saknas statistik eftersom underlaget utgörs av alltför få elever. Det ämne och det program där minst andel elever nådde betyget G (75 procent) är inom religionskunskapsämnet på naturbruksprogrammet.

Även den genomsnittliga betygspoängen visar att eleverna i Rättvik ligger tämligen lika eller något bättre än snittsiffran för hela riket. För eleverna på naturbruksprogrammet var den genomsnittliga betygspoängen 13,3 poäng år 2003 vilket kan jämföras med siffran för riket som var 13,1. Motsvarande siffror för elprogrammet var 12,6 poäng (riket 12,1) och på samhällsvetenskapsprogrammet 16,1 (riket 14,5) poäng.

När det gäller statistiken för elever med reducerat eller utökat program avviker siffrorna däremot betydligt från motsvarande rikssiffror. Av statistiken framgår exempelvis att 36,4 procent av eleverna på samhällsvetenskapsprogrammet hade utökat program. Motsvarande siffra för hela riket är 20,9. Siffran för naturvetenskapsprogrammet i Rättvik är 46,7 och för riket 24,7. Än större är skillnaden när det gäller reducerat program. På elprogrammet hade 56,3 procent av Rättvikseleverna reducerat program vilket skall jämföras med rikssiffran 4,2 procent. För Rättvikseleverna på samhällsvetenskapsprogrammet är motsvarande siffra 63,6 procent och för hela riket 8,3 procent. När det däremot gäller naturbruksprogrammet var det ingen av eleverna i Rättvik som hade reducerat program. Skolledningens förklaring till att så många elever har reducerat och utökat program är att skolan, i så stor utsträckning som möjligt, försökt att tillmötesgå elevernas intresse och önskemål.

Enligt Skolverkets statistik (Utbildningsresultat för läsåret 2002/03) fanns det 34 kursdeltagare på grundläggande vuxenutbildning läsåret 2002/03. Av dessa slutförde 68 procent sin utbildning under läsåret, en siffra som ligger nära siffran för samtliga landets kommuner. Under läsåret 2004/05 har deltagarsiffran tydligt förändrats då det, enligt intervjuerna, endast finns någon enstaka deltagare i grundläggande vuxenutbildning. När det gäller deltagare inom den gymnasiala vuxenutbildningen så slutförde 86 procent sina studier under läsåret, vilket är en siffra som ligger 9 procent över snittsiffran för landets kommuner. Enligt statistiken för sfi fanns det läsåret 2002/03 11 deltagare varav 36 procent slutförde studierna, lika många avbröt utbildningen och 27 procent fortsatte kommande läsår. Dessa siffror kan även jämföras med snittsiffrorna för samtliga kommuner som är tämligen likartade (33, 43 respektive 25 procent).

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att eleverna på ungdomsgymnasiet, vuxenutbildningen och sfi, utifrån den redovisade betygsstatistiken, uppnår ett gott resultat. När det däremot gäller den höga andelen elever på ungdomsgymnasiet som har utökat och reducerat program finner inspektörerna att siffrorna avviker från riket på ett anmärkningsvärt sätt. Se vidare i kapitel 6, Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och undervisning.

3. Arbetsmiljö och delaktighet

Enligt skollagen skall verksamheten i skolan och i det offentliga skolväsendet för vuxna vara utformad i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar där skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall jämställdhet mellan könen främjas och alla former av kränkande behandling aktivt motverkas. All personal skall samverka med eleverna i arbetet med att forma en god miljö för utveckling och lärande.

Granskningen gäller hur man i verksamheten arbetar för en god miljö och för att förebygga kränkningar och ge möjlighet till delaktighet och samverkan.

Möjligheter till delaktighet och samverkan

Enligt en av de intervjuade personalgrupperna strävar skolan efter att ha en dialog med eleverna kring såväl uppläggning som utvärdering av undervisningen. Som personal försöker de också föra denna diskussion i såväl programråd, klassråd och skolkonferens. Ofta kan elevernas intressen tillmötesgå, om inte genom nationella kurser, så i varje fall genom lokalt utformade kurser. Se vidare under rubrik 6 "Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning" om de lokalt utformade kurserna.

De intervjuade eleverna bekräftar att det finns olika inflytandeforum men menar att frekvensen på klassråd varierar mellan olika klasser. Överlag tycker eleverna att de blir lyssnade på när de vill påverka något men någon av elevgrupperna upplever att de inte aktivt uppmuntras att diskutera och uttrycka egna åsikter. Naturbruksgymnasiet har ett inriktningsråd med företrädare för skolan och näringslivet som sammanträder en gång per år samt programrådsmöte varje månad där även eleverna deltar.

Inom vuxenutbildningen finns inga inflytandeforum. Överlag tycker deltagarna att de har goda möjligheter att påverka sin utbildning eftersom personalen är

lyhörd och gärna tar till sig förslag som kommer upp. En synpunkt som lyfts fram i intervjuerna var dock att frågor av denna karaktär inte alltid ges tillräckligt utrymme varför det i realiteten kan vara svårt att faktiskt förändra någonting. Enligt deltagarna skulle den onödiga irritation som emellanåt kan förekomma förebyggas om systematiska möjligheter att diskutera och utvärdera olika moment eller kurser gavs.

Sammantaget bedömer inspektörerna att elever och vuxenstuderande ges goda förutsättningar till delaktighet och samverkan. Det är dock angeläget att de redovisade synpunkter som förts fram från såväl ungdomsgymnasiet som vuxenutbildningen tas tillvara i det fortsatta arbetet.

Kränkande behandling

Inspektörerna har tagit del av två dokument som berör området kränkande behandling. Det ena benämns "Handlingsplan vid misstänkt mobbning vid Stiernhööksgymnasiet/Naturbruksgymnasiet i Rättvik" och det andra "Policy mot kränkande särbehandling".

I det första dokumentet, "Handlingsplan vid misstänkt mobbning...", beskrivs att Stiernhööksgymnasiet utgår från den så kallade Farstamodellen med tillägget att föräldrakontakt tas omedelbart. Av dokumentet framgår att det finns ett mobbningsteam, vad det förebyggande arbetet innebär samt vilka åtgärder som vidtas om mobbning ändå skulle inträffa. Av dokumentet framgår inte när det senast reviderades.

Det andra dokumentet, "Policy mot kränkande särbehandling", är reviderat år 1997. I dokumentet sätts kränkande behandling in i ett vidare sammanhang och relateras till en god psykisk och social arbetsmiljö. För att skapa denna goda arbetsmiljö anges att det behöver föras en aktiv diskussion i handledargrupper och på arbetsplatsträffar samtidigt som alla måste vara observanta.

Enligt skolledningen har båda dokumenten reviderats även om datum inte har ändrats. De kommande planerna innebär att de båda dokumenten skall sammanställas till ett program. Inspektörerna vill uppmärksamma skolan på att man vid denna omarbetning för in ett perspektiv som omfattar kränkningar mellan vuxen och elev, då detta saknas i de båda tidigare dokumenten.

Elevhälsoarbete

Skolan har ett elevhälsoteam och skolhälsovård erbjuds enligt gällande bestämmelser. Förebyggande hälsoinsatser genomförs. Inför sammanslagningen av gymnasieskolorna har diskussioner förts om satsning på en tobaksfri skola.

Det hälsofrämjande arbetet ingår som en naturlig del i flera av naturbruksprogrammets inriktningar. Exempel på detta är såväl obligatoriska som valbara kurser som innehåller hälsofrämjande aktiviteter. Ett annat intressant exempel är den orientering per häst som genomförts på inriktningen hästhållning för att öka flickors intresse för idrott. Arbeta med säkerhet och arbetsmiljöfrågor är centrala för naturbruksprogrammets utbildningar.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att det på Stiernhööksgymnasiet, Naturbruksgymnasiet och vuxenutbildningen finns ett gott arbete för att främja delaktighet och samverkan samt att motverka kränkande behandling.

4. Pedagogisk verksamhet och undervisning

Arbetet för att nå målen skall främst utformas av de lärande och personalen. De nationella läroplanerna, skolformsförordningarna och kursplanerna ger dock också riktlinjer för arbetet. De gäller t.ex. stödinsatser, betygssättning, utbildning på arbetsplatser, prövning etc. Målen i kursplanerna ger dessutom vägledning för arbets-sätten genom att beskriva vilka kunskaper och färdigheter vuxenstuderande skall nå.

Granskningen riktas mot hur man arbetar för att nå målen och hur man anpassar arbetet till olika behov.

Mål och betygs-kriterier

Eleverna på ungdomsgymnasiet uppger att de får se både de nationella målen och betygs-kriterierna, något de inte alltid var vana vid från grundskolan. Eleverna tycker att de flesta lärare på ett mycket bra sätt tar vara på och kopplar målen till undervisningen. Det finns dock en variation mellan olika lärare. Såväl gymnasieelever som vuxenstuderande menar att det är svårt att ta till sig det skrivna och relatera det till den tänkta studie-gången när lärarna inte tar initiativ till en diskussion och relaterar mål och betygs-kriterier till undervisningen. En del av de vuxenstuderande framhåller också att det för många är långt ifrån självklart hur mål- och resultatstyrning är tänkt att fungera i förhållande till det tidigare regelstyrda systemet. Risken finns då att möjlighet till inflytande, mål-diskussioner, utvärdering etc. istället för att betraktas som en naturligt integrerad del och ett stöd för individens lärande uppfattas som något som ”läggs på den ordinarie undervisningen”.

De intervjuade lärargrupperna uppger att de strävar efter att ha en dialog med eleverna kring såväl undervisningens uppläggning som utvärdering. De delar dock elevernas uppfattning att det finns en variation inom lärarkollegiet i hur man relaterar undervisningen till mål och betygs-kriterier samt hur undervisningen utvärderas. Vissa lärare upplever också att komprimerade kurser och den begränsade tiden försvårar ett arbetssätt som man skulle önska. Andra använder sig mer aktivt och kontinuerligt av mål och betygs-kriterier och ser i olika grad utvärdering som ett sätt att utveckla såväl elevernas förmågor som undervisningen. Lärarna uppger samstämmigt att de önskar utveckla dessa delar, bland annat genom att utbyta erfarenheter med varandra. Detta är också något som de uppfattar ligger väl i linje med den nya rektorns viljeriktning, bland annat att styra upp skolans utvärderings-strukturer på olika nivåer.

Eleverna lyfter fram att stress och ett ibland högt tempo kan göra att man som elev inte alltid är så intresserad av att kunna påverka undervisningens uppläggning. Istället väljer man den enklaste vägen för att komma vidare. Samtidigt menar eleverna att mycket av stressen skulle kunna undvikas med bättre planering och organisation. Ett exempel handlar om att det under vissa veckor läggs flera prov medan andra veckor är helt tomma. Ett annat exempel hämtas från vuxenutbildningen där det från studerandehåll blev uppenbart att slutdatumet till vårens högskole- och universitetsstudier var redan den 1 december, alltså flera veckor innan terminsavslutningen. Visserligen var lärarna tillmötesgående och erbjöd sig att tidigarelägga examinationer för dem som så önskade, men terminen och tiden för studier blev på detta sätt avsevärt avkortad. Eleverna på

naturbruksprogrammet upplever att skolans personal är särskilt uppmärksamma på hur eleverna mår.

Inspektörerna bedömer att diskussioner behöver föras kring styrdokumentens intentioner och tankarna bakom det mål- och resultatstyrda systemet och därigenom relateras till vad begrepp som inflytande, ansvarstagande, utvärdering etc. kan innebära i det konkreta arbetet.

Organisering av undervisningen

Från såväl elev-, föräldra- som personalhåll har synpunkter framförts på att skolans "litenhet" för med sig vissa organisatoriska problem. En del av de intervjuade lärarna framhåller att det kan vara svårt att samlas kring något gemensamt när elever från A, B och C-kurser undervisas tillsammans. Någon lärare menar att det framför allt är svårt att tillfredsställa de elever som behöver stöd. För några år sedan gjordes ett alternativt försök att dela in grupperna efter inlärningsstilar men detta upphörde senare. Lärarna tycker att organisationen hittills i alltför hög grad styrts av praktisk hänsyn istället för av pedagogiska vinster. För att komma vidare efterlyser lärarna mer innehållsdiskussioner.

Rektorn konstaterar att en del i nuläget finns vissa som tycker att organisationen fungerar bra medan andra inte gör det. För att flexibla lösningar skall bli lyckosamma måste både organisatoriska och pedagogiska vinster uppnås, menar han. Vidare ser rektorn att samverkan såväl mellan ungdomsgymnasiet och vuxenutbildningen som mellan olika kommuner behöver utvecklas.

På naturbruksprogrammet erbjuds eleverna möjligheten att välja en inriktning där de läser naturvetenskapsprogrammets kurser. Enligt lärarna ges där möjlighet till en vetenskaplig grund för studierna vilket är positivt såtillvida att skolan lyckats erbjuda elever som har hög studiemotivation denna utbildning. Rektorn framhåller detta som ett bra exempel på hur de tidigare gymnasieskolorna kan komplettera varandra.

Även inom sfi-undervisningen finns det en stor spridning beroende på de olika deltagarnas olika bakgrund. De intervjuade deltagarna tycker att undervisningen fungerar bra men menar att det tidigare funnits brister då undervisningen inte tillräckligt individualiserades med hänsyn till de olika deltagarnas tidigare studiebakgrund etc. Att det har funnits en mindre väl fungerande mellanperiod bekräftas också i andra intervjuer. Detta förklaras bland annat med att de båda lärarna med vardera 40 poäng i ämnet slutade och att det tidigare relativt större deltagarunderlaget minskade under en period. Under vårterminen 2004 erbjöds ingen sfi-undervisning alls. Höstterminen 2004 ansvarar en lärare för sfi-undervisning 6 av de totalt 15 timmarna varje vecka. Resterande tid ansvarar en så kallad värdinna eller assistent för i huvudsak kommunikativ träning.

När det gäller sfi-undervisningen konstaterar inspektörerna att det tidigare funnits brister som under höstterminen 2004 delvis har rättats till. Huvudmannen måste särskilt uppmärksamma det riktmärke (som kan över- eller underskridas) för undervisningens omfattning om 525 timmar som anges i förordningen om svenskundervisning för invandrare samt skollagens krav på lärares behörighet.

Inspektörerna konstaterar vidare att de ovan beskrivna synpunkterna angående undervisningens organisering är en fråga som avgörs av huvudmannen. Inspek-

törerna förutsätter dock att man i det påbörjade förändringsarbetet iakttar författningarnas krav så att elevers rätt till en god utbildning inte åsidosätts.

Individuella studieplaner och utvecklingssamtal

Det författningssenliga kravet på individuella studieplaner är tänkt som ett sätt att synliggöra den enskildes utbildningsgång. Inspektionen har visat att detta dokument i alltför låg grad används så som författningarna anvisar.

En av de intervjuade elevgrupperna kände i över huvudtaget inte till begreppet individuella studieplaner även om någon trodde sig ha fört diskussioner kring vägval i utbildningen som sedan satts på pränt i en plan. Lärarna uppger att individuella studieplaner upprättas i samarbete med studie- och yrkesvägledaren men att de som lärare sedan använder sig av detta i mycket varierande utsträckning.

Inspektionen har dock visat att det även finns positiva exempel. Av planerna på naturbruksprogrammet framgår vilka kurser eleven har avslutat, vilka kurser som är pågående samt ännu inte påbörjade. Det framgår även utbildningens totala poäng samt hur många poäng som kvarstår för eleven. Vidare anges poäng och den undervisningstid elever har haft eller kommer att ha. För avslutade kurser anges betyget för eleven.

Rektorn betraktar individuella studieplaner som ett dokument för att synliggöra och kommunicera elevernas lärande. Ytterst handlar det om att stödja eleverna i att bära sin egen kunskapsutveckling så att det blir personliga studieplaner med personliga målsättningar som läses av vid utvecklingssamtalet. Han menar att detta ansvar hittills i alltför hög grad har legat på studie- och yrkesvägledarna och vill framöver betona handledarnas roll i detta arbete. Studie- och yrkesvägledarnas uppgift kommer framför allt att bli att ta fram information och bidra till en omvärldsorientering.

Eleverna tycker inte att det i första hand är på utvecklingssamtalen som de får veta hur de ligger till, snarare genom kontakt med berörd lärare. Lärarna hantear utvecklingssamtalen olika. Någon bjuder in alla elever och föräldrar vilket brukar leda till att alla kommer i ettan medan föräldrarna i trean är betydligt mer sällsynta. Någon annan skickar inbjudan med eleverna vilket brukar leda till att betydligt färre föräldrar kommer.

Skolledningen har gått ut och informerat om att utvecklingssamtal skall genomföras och att föräldrar skall vara med fram till dess att eleverna är myndiga. Detta är dock, enligt rektorn, ett område som behöver utvecklas, bland annat genom att brev skickas direkt hem till föräldrarna. Dessutom kommer lärarna att få kompetensutveckling och man kommer att söka efter lämpligt material etc. Inspektörerna förutsätter de planerade insatserna genomförs så att föräldrarna informeras om syftet med utvecklingssamtalet och på vilket sätt detta kan utgöra ett stöd för elevernas studier.

Inspektörerna bedömer sammantaget att arbetet med individuella studieplaner och utvecklingssamtal är godtagbart men behöver utvecklas. Inspektörerna förutsätter att skolan vidtar nödvändiga åtgärder för att säkerställa att författningarnas krav efterlevs.

En likvärdig och rättvis betygssättning

En av de intervjuade elevgrupperna tycker att det verkar ställas olika betygskrav på olika program. Eleverna ställer sig undrande till hur en del lärare kan bedöma deras arbeten och sätta betygsgränser som att upp till 50 poäng ger G, där efter upp till 75 poäng VG och över 90 poäng MVG. Vissa lärare skriver också exempelvis G+ eller VG-, uppger eleverna. Eftersom de har goda möjligheter till fortlöpande kommunikation med de ansvariga lärarna tycker dock varken eleverna på ungdomsgymnasiet eller på vuxenutbildningen att betygen brukar bli någon överraskning. Inspektörerna vill i detta sammanhang påpeka att det finns en uppenbar risk att bedömningen med ovan beskrivet förfaringssätt alltför ensidigt avgörs av ett kvantitativt underlag. Det finns inte heller några betygsbeteckningar som kallas G+ och VG- etc.

De intervjuade lärarna arbetar på olika sätt för att säkra en likvärdig och rättvis betygssättning. Ett visst, men begränsat, samarbete har också förekommit gentemot gymnasieskolan i Leksand och en del lärare brukar rätta varandras prov för att på detta sätt undvika en alltför subjektiv bild. Andra menar att detta inte behövs och att det räcker att "bolla" vissa frågor där man känner osäkerhet. I något ämne, exempelvis idrott och hälsa, har betygsriterierna jämförts med andra skolor. Även om alltså olika insatser görs tycker dock lärarna att detta är ett område som behöver utvecklas. De menar att det framför allt för "ensamlärare" kan vara svårt att veta om de sätter "rätt" betyg.

Skolledningen anser att resonemanget om en likvärdig och rättvis betygssättning har kommit igång på senare år, bland annat efter framförda synpunkter från elever om orättvisa betyg. Förutom att de nationella proven har genomförts har det dock förekommit alltför lite samarbete eller nätverksbyggande gentemot andra skolor, menar skolledningen. Under hösten 2004 har man startat ämneskonferenser för att utveckla skolans eget arbete kring betygssättning. Nästa steg är sedan att utöka detta till ett samarbete med flera skolor. Rektorn menar att det ytterst handlar om att förverkliga det mål- och resultatstyrda systemet.

Inspektörerna bedömer att de i intervjuerna självkritiska synpunkterna är relevanta och att skolan måste vidta åtgärder för att säkerställa en likvärdig och rättvis betygssättning. Inspektörerna bedömer sammantaget att detta arbete är godtagbart men måste utvecklas.

Stöd och elevvård

Eleverna i ungdomsgymnasiet uppger att de brukar få stöd från berörda ämneslärare om de säger till men att också lärarna själva "stöter på" om någon elev behöver extra hjälp. Om inte detta räcker återstår möjligheten att läsa om kursen nästa år eller att, som i språk, byta ner ett steg. Utöver detta menar dock eleverna att det är svårt att få något stöd i undervisningen. På vuxenutbildningen ger deltagarna en liknande bild. Såväl studie- och yrkesvägledare som lärare upplevs visserligen som öppna och tillmötesgående men tillgång till specialpedagogisk kompetens saknas. På naturbruksprogrammet framhålls att skolans instruktörer fyller en viktig och central roll som stödfunktion i elevens skoldag.

Även lärarna tycker att många behöver mer stöd än vad de tycker de har kompetens att kunna ge. De 5 poäng specialpedagogik som många av lärarna har läst upplevs inte som tillräckligt kompetensmässigt. Lärarna efterlyser vidare en utveckling av det förebyggande arbetet på tidig nivå. I brist på möjligheten att kunna ge annat stöd menar lärarna att elever kan få gå över till en annan kurs och att därigenom göra ett specialutformat, reducerat eller möjligen utökat program (se rubrik 6 "Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning").

Även inom IV saknades det vid inspektionstillfället specialpedagogisk kompetens. De intervjuade föräldrarna upplever att IV är rörigt men uttrycker samtidigt sin oro för att de lärare som arbetar där får dra ett alltför tungt lass. Många elever stör och antalet elever ökar ofta successivt under läsåret.

Enligt författningarna har elever som riskerar att inte uppnå målen rätt att få ett åtgärdsprogram. Skolledningen uppger att de elever som behöver åtgärdsprogram har ett sådant. Av intervjuerna framkommer dock en uppfattning att det inte är speciellt vanligt och att åtgärdsprogram endast skrivits i "svårare" fall. Inspektörerna förutsätter att skolan ser över rutinerna så att det säkerställs att alla elever som har rätt till ett åtgärdsprogram har ett sådant.

När det gäller stödarbetet konstaterar inspektörerna det inte säkerställt att eleverna får det stöd de har rätt till. Det faktum att många elever har reducerat program kan också vara ett resultat av att skolan inte erbjuder tillräckligt mycket stöd. Inspektörerna förutsätter att huvudmannen ser över detta område och vidtar åtgärder så att det säkerställs att eleverna får det stöd de har rätt till.

Samverkan samt studie- och yrkesorientering

Som ett led i det förebyggande arbetet med att ge elever stöd menar lärarna att samverkan med grundskolan behöver utvecklas. Tidigare har det förts begränsade ämnesdiskussioner mellan de båda skolformerna men det senaste året inte alls. Det som behöver utvecklas handlar både om tidiga insatser, ett professionellt utbyte mellan lärare och om att utveckla överlämnandet mellan grundskola och gymnasieskola. Rektor skulle även på sikt vilja att man mjukade upp övergången, exempelvis genom att göra det möjligt för grundskoleelever att börja läsa en A-kurs, och att man utvecklar introduktionen för de nya gymnasisterna. Ett led i detta, enligt rektorn, är att tidigare börja arbeta med de individuella studieplanerna.

När det gäller samverkan och utbyte med samhället i övrigt skulle studie- och yrkesvägledaren önska ett bredare utbyte gentemot det lokala näringslivet men menar att detta försvåras av ett tämligen begränsat utbud. Olika studiebesök genomförs dock, exempelvis på riksdagen och tingsrätten och respektive lärare ansvarar för APU-kontakterna.

Studie- och yrkesvägledarens arbetsuppgifter handlar om att hålla kontakt med handledarna kring studieplaner, marknadsföra Naturbruksgymnasiet, ansvara för överlämnande kring elever i behov av stöd från grundskolan samt att i grupp och enskilt informera och vägleda elever kring olika valmöjligheter.

Naturbrukseleverna och de vuxenstuderande tycker att de har goda möjligheter till vägledning och att studie- och yrkesvägledaren är ett gott stöd som alltid

finns tillgänglig. De intervjuade eleverna på ungdomsgymnasiet upplever där-
emot att det är svårare att få tillgång till tid för enskild vägledning. Skolledning-
ens uppfattning är dock att eleverna erbjuds goda möjligheter till vägledning.

Inspektörerna bedömer att det finns behov av att utveckla skolformsövergri-
pande samarbete samt att undersöka vad elevsynpunkterna om bristande till-
gång till studie- och yrkesorientering har för grund.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att skolans pedagogiska verk-
samhet är av god kvalitet men att det också finns flera områden som behöver
förbättras. Inspektörerna framhåller vikten av att skolan för diskussioner kring
styrdokumentet och de intentioner som ligger bakom det mål- och resultatstyr-
da systemet. Mer konkret behöver åtgärder vidtas för att säkerställa en likvärdig
och rättvis betygssättning. Åtgärder behöver vidtas för att säkerställa att alla
elever får det stöd de har rätt till. Även arbetet med individuella studieplaner
och utvecklingssamtal behöver utvecklas så att dessa i högre grad underlättar
elevernas möjlighet till inflytande och ansvarstagande. Ett skolformsövergri-
pande samarbete är ett annat angeläget utvecklingsområde.

5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Kommunerna har ett övergripande ansvar för skolan och det offentliga skolväsendet
för vuxna på lokal nivå. Kommunerna är också huvudmän för de flesta verksamhe-
terna. Läroplanerna lägger tydliga ansvarsområden på rektor och personal för sko-
lornas inre organisation och arbete. Sammantaget har dessa skyldighet att se till att
rätten till utbildning och till att nå de nationella målen tillgodoses.

Frågor som behandlas vid inspektionen är exempelvis om verksamheten har en led-
ning enligt de nationella bestämmelserna, hur denna fungerar i praktiken och om det
finns system för att säkra och förbättra kvaliteten i utbildningen samt värna enskil-
das rättsäkerhet.

Ledning

Den bild som getts av flera olika intervjuade personalgrupper är att Stiernhö-
öksgymnasiet vid tiden för inspektionen befinner sig i en mellanperiod, ett ”va-
kuum” mellan att den tidigare rektorn slutade våren 2004 och att den nya rek-
torn tillträdde i september 2004. Dessutom kommer Naturbruksgymnasiet från
och med den 1 januari 2005 att föras över från Landstinget till Rättviks kom-
mun. Ytterligare en förändring är att frivilligutbildningen, som tidigare legat
under barn- och utbildningchefens ansvarsområde, blir en egen förvaltning
under rektors/gymnasiechefens ansvar. Förutom ovanstående så har en nyre-
krytering av barn- och utbildningschef gjorts under den pågående inspektionen.

Som en konsekvens av dessa förändringar har en person som tidigare arbetat
förvaltningsövergripande med vuxenutbildningsfrågor nu fysiskt flyttat till Sti-
ernhööksgymnasiet. På detta sätt finns det en tanke om att tydliggöra ansvars-
fördelningen, vilket flera av de intervjuade menar tidigare har varit alltför otyd-
lig, framför allt i grundläggande vuxenutbildningen och i sfi-undervisningen.
Fortsättningsvis kommer rektorn att ha det direkta skoledaransvaret medan det
operativa ansvaret för samordningsfrågor, rekrytering, marknadsföring etc.
kommer att ligga på vuxenutbildningssamordnaren.

En extern konsult har på Barn- och utbildningsnämndens uppdrag gjort en organisationsutredning av Stiernhööksgymnasiets vuxenutbildning. Utifrån denna har rektorn fått i uppdrag att genomföra de i rapporten föreslagna förändringarna som i korthet innebär att öka integrering mellan ungdomsgymnasiet och vuxenutbildningen. Som en konsekvens av detta uppdrag menar rektorn att det är viktigt att utveckla ungdomsgymnasiets organisation och arbetsformer så att en ökad integrering kan bli möjlig. Samarbete är enligt rektorn ett nyckelord i detta förändringsarbete. Primärt kommer diskussioner att behöva föras om hela skolans verksamhet där olika lärares idéer och arbetssätt kan utgöra inspiration för utveckling av en gemensam plattform. Under hösten 2004 diskuteras olika frågor kring målstyrning och kunskapssyn. Därefter kan det eventuellt bli aktuellt med samarbete utanför kommungränsen, exempelvis för att gemensamt utveckla former för grundläggande vuxenutbildning och sfi. Förhoppningen är att man genom extern samverkan ska kunna tillskapa större flexibilitet, bättre dynamik i grupperna och därigenom i högre grad sätta den studerande i centrum.

Dokumentation och kvalitetsarbete

I Stiernhööksgymnasiet finns en arbetsplan som är från läsåret 2000/01 och flera olika handlingsprogram. Revidering av arbetsplanen har påbörjats. Den senaste kvalitetsredovisningen har huvudsakligen utarbetats av en av lärarna men inte varit föremål för några diskussioner, varken inom den dåvarande skolledningen eller i personalgruppen. Naturbruksprogrammet har en arbetsplan för åren 2003-2004. Dessutom har varje inriktning (djur, jord, trädgård och häst) en arbetsplan.

Stiernhööksgymnasiet och Naturbruksgymnasiet har tre olika kvalitetsredovisningar, dels varsin, dels en gemensam. Inspektörerna konstaterar att det finns många dokument med ett likartat innehåll. Inför sammanslagningen av de två gymnasieskolorna finner inspektörerna det därför angeläget att såväl måldokument som system för uppföljning och utvärdering ses över.

Rektorn konstaterar att det i den för skolorna gemensamma kvalitetsredovisningen finns en bristande koppling till de nationella målen och framför allt att den gemensamma förankringsprocessen saknas. Bland annat för att utveckla detta inleddes höstterminen 2004 med en självvärdering av skolans verksamhet. Alla arbetslag påbörjade sedan ett arbete med att utveckla handlingsplaner, dokument som sedan kommer att ligga till grund för kommande utvärderingar. Rektorn vill också att programråden i större utsträckning skall fylla en funktion för dialog kring undervisningens uppläggning.

Sammanfattningsvis konstaterar inspektörerna att Stiernhööksgymnasiet vid inspektionstillfället varit starkt präglad av tidigare och pågående förändringar. Inspektörerna bedömer att det är särskilt angeläget att vidta åtgärder för att komma till rätta med den tidigare otydliga ansvarsfördelningen och Kvalitetsredovisningen behöver förbättras så att den tillfullo uppfyller de krav som förordningen ställer och därmed utgör ett redskap för att öka måluppfyllelsen.

Lika tillgång till utbildning, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, är en grundprincip för det offentliga skolväsendet. Utbildningen för vuxna omfattar komvux, vuxenutbildning för utvecklingsstörda och svenskundervisning för invandrare. Inom komvux kan erbjudas såväl grundläggande vuxenutbildning som kurser på gymnasial nivå och påbyggnadsutbildning. Vuxenutbildning skall ge vuxna, främst dem som erhållit minst utbildning, tillfälle att komplettera sin utbildning enligt individuella önskemål. Vuxenutbildningen kan, enligt skollagen, erbjuda såväl nationella som lokala kurser. Möjlighet till individuella kurser kan också ges. Ungdomar skall ha tillgång till ett brett utbud av nationella, specialutformade eller individuella gymnasieprogram.

som lyfts fram i intervjuerna handlar om att det för vissa klasser finns ett väldigt ojämnt schema. Rektorn konstaterar att schemalägningsrutinerna behöver utvecklas. Därför avser han att tillsammans med den övriga skolledningen utarbeta tydliga anvisningar så att schemaläggningen kan utvecklas från ett struktur-instrument till ett stöd för det pedagogiska arbetet. Inspektörerna förutsätter att nödvändiga åtgärder vidtas så att eleverna ges den undervisning de har rätt till samt att information ges så att de oklarheter som funnits runt detta klaras upp.

De intervjuade föräldrarna upplever att den nya rektorn har signalerat om att Stiernhööksgymnasiet nu kommer att inta ett mer öppet och dialoginriktat förhållningssätt gentemot föräldrarna. Föräldrarna uppskattade särskilt att läsåret 2004/05 inleddes med en gemensam samling som rektorn höll i. På Naturbruksprogrammet tycker föräldrarna att de fått en bra information om valmöjligheter, mål och rättigheter.

Inspektörerna bedömer sammantaget att det finns tillgång till utbildning i den omfattning och med den valfrihet som förutsätts i bestämmelserna. Det finns dock behov av viss utveckling enligt det som anges ovan.

Valmöjligheter

Av inspektionen har det framkommit att det finns många elever som har utökat och reducerat program (se kapitel 2, "Kunskaper"). Skolledningens förklaring är, som tidigare nämnts, att man i så stor utsträckning som möjligt försökt att tillmötesgå elevers behov och intressen. Med tanke på att detta rör en så stor andel av eleverna bedömer inspektörerna att skolan bör analysera orsaken och även utreda vilka andra möjliga alternativ som kan finnas, exempelvis erbjudande om specialpedagogiskt stöd. Vidare bör denna analys omfatta en översyn av de rutiner som tillämpas i samband med beslut kring reducerat och utökat program.

Enligt författningarna skall en lokal kurs ge kunskaper i ett eller flera ämnen inom ett bestämt kunskapsområde och svara mot sådana behov som inte tillgodoses genom en nationellt fastställd kursplan. Inom skolan finns ett stort utbud av lokala kurser där ett flertal till vissa delar överlappar och i något fall är i stort sett identiska med nationella kurser. Exempelvis är den lokala kursen Programhantering (DAA1501) i stort sett identisk med den nationella kursen Programhantering (DAA1203). Ytterligare ett exempel är att den lokala kursen som erbjuds i demokrati (Demokrati och inflytande SH1500) innehåller mål som finns formulerade i läroplanen.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att utbildningen vid Stiernhööksgymnasiet erbjuds i den omfattning som anges i de statliga bestämmelserna. Skolan bör dock analysera och vidta åtgärder med anledning av det stora antal elever som har reducerat och utökat program. När det gäller lokala kurser bedömer inspektörerna att skolan inte uppfyller lagens krav. Skolan måste därför se över utbudet av lokala kurser för att säkerställa att dessa inte överlappar eller är identiska med nationella kurser eller innehåller mål som redan finns formulerade i läroplanen.

7. Resurser

Huvudmannen och skolans ledning beslutar hur och med vilka resurser utbildningen skall genomföras för att de vuxenstuderande skall ha tillgång till utbildning och möjlighet att nå de nationella målen. I skollagen finns bestämmelser om några viktiga förutsättningar för att säkra kvaliteten i utbildningen. Dessa avser främst krav på personalens kompetens, tillgång till ändamålsenliga lokaler, läromedel och annan utrustning som behövs för en tidsenlig utbildning.

Vid inspektionen granskas dessa och andra förutsättningar för att bedriva en utbildning av god kvalitet. Även principerna för resursfördelningen aktualiseras vid inspektionen.

Behörighet och kompetensutveckling

Ett genomgående intryck från intervjuerna med elever och vuxenstuderande är att de är mycket nöjda med sina lärares kompetens. Av den dokumentation som inspektörerna tagit del av framgår att lärarna har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak bedriver. Kärnämneslärare delas mellan Stiernhööksgymnasiet, Naturbruksgymnasiet och vuxenutbildningen. Naturbrukslärarna har yrkeserfarenhet från sin grundutbildning, till exempel lantmästare eller hortonom. Skolans specialpedagogiska kompetens begränsas till en person som kan ge extra stöd i matematik.

Skolan har en kompetensutvecklingsplan men enligt skolledningen måste denna ses över. Ett par exempel på kompetensutvecklingsinsatser som genomförts de senaste åren är specialpedagogik och datautbildning.

Ekonomiska resurser och lokaler

Enligt skolledningen kommer verksamheten under 2004 att gå med underskott. Inför kommande budgetarbete har utvecklingsinsatser gjorts för att stärka den ekonomiska uppföljningen.

De intervjuade har i huvudsak lyft fram att de har tillgång till fina lokaler. Däremot har det framkommit att det finns brister i de lokaler som används för timringsverksamheten inom påbyggnadsutbildningen samt att särvux lokaler är slitna.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att Stiernhööksgymnasiet har tillgång till lärare med en utbildning för den undervisning de i huvudsak bedriver. Skolan har också god tillgång till material och lokaler.

Sammanfattande bedömning

Inspektörerna bedömer att verksamheten i Stiernhööksgymnasiet övergripande håller god kvalitet. Några exempel på det som inspektörerna uppfattat som positivt är demokrati- och värdegrundsarbetet samt att den pedagogiska verksamheten innehåller många positiva kvaliteter.

Det finns dock behov av förbättringsinsatser inom följande områden:

- Arbetet med att säkerställa en likvärdig och rättvis betygssättning behöver förbättras.

- Utvecklingssamtalen och de individuella studieplanerna inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen bör utvecklas enligt bestämmelserna.
- Skolan behöver förbättra arbetet med åtgärdsprogram så att alla elever i behov av särskilt stöd får ett sådant.
- Stödundervisningen bör utvecklas så att det säkerställs att elever får det stöd de har rätt till.
- Samarbetet behöver utvecklas såväl inom skolan som mellan olika grundskolor och gymnasieskola. Detta arbete bör omfatta såväl pedagogiska frågor som utvecklande av övergångsrutiner.
- Kvalitetsredovisningen behöver förbättras så att den tillfullo uppfyller de krav som förordningen ställer och därmed utgör ett redskap för att öka måluppfyllelsen.
- Rutinerna för beslut av utökat och reducerat program behöver ses över.

Det finns också sådana brister i verksamheten att författningarnas krav inte uppfylls. Bristerna inom nedan angivna områden skall snarast åtgärdas.

- Lokala kurser är inte utformade i enlighet med bestämmelserna (2 kap. 14 § gymnasieförordningen).

Datum
2005-03-08

Ort
Stockholm

Andreas Bergh

Tor Andersson